

הליכות עולם לוי

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

פרשת כי תצא

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
20:14	19:28	18:38*	י-ם
20:11	19:25	18:36	ת"א
20:13	19:27	18:37	חיפה
20:12	19:26	18:37	ב"ש

* לנותרים 40 דק': 18:18

ובא לציון גואל ולשבי פשע

בחלק השכל של האדם שהוא מעל המעשה, ונקרא מלאך מפני שהוא במחשבה]. שהם באמת אינם נחלשות עם החלשות גופו אלא אדרבה מתחדדות וכולטות יותר, שכן בזמן חוזה הגופני יכול הוא להסתיר את מידותיו ומחשבותיו, על אף היצר שבו ער בתוכו הוא יכול להתאפק להסתיר את שנאתו או קנאתו או כעסו, אבל כאשר הגוף נחלש כבר אין בו את הכוחות להסתיר את מידותיו ומחשבותיו, וכל אשר ליבו אומר לו הוא אומר ועושה, ואז נגלה לכל מידותיו הרעות ומחשבותיו אשר לא טובות. ואילו היצר הגופני מתאווה אל המעשים הרעים בהם הוא מביא את האדם על ספוקו, ויצר זה בתחילת גדולו של האדם הוא הולך ומתגבר, אבל עם ירידת כוחותיו גם הוא יורד, אין לו כבר כוחות לעשות את אשר היה עושה בעבר, וממילא הוא עוזב אותם.

ומעתה נבוא להבין את עבודת חודש אלול שכאמור בדברי הבא"ח הוא כנגד היצר הגופני, המשיכה אל המעשים הטובים והריצה אחריהם מתשת כוחו של היצר הרע, ואדרבה הופכתם לטובה, על ידי שמתרגל לעשות בכל כוחותיו דברים טובים, לבסוף גם האיברים אוהבים את הטוב ורצים אחריו, מעין מה שאמר דוד המלך חישבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, שאמרו רבותינו שאפילו חשב ללכת למקום אחר רגליו הוליקוהו לבית המדרש, שכל הרגילים.

ועבודת עשרת ימי תשובה, היא לתקן גם את המידות והמחשבות הרעות, שהם מעין אבות ושורשים לכל המעשים הרעים שהאדם עושה, ואחר שתיקן במשך חודש אלול את מעשיו, הקב"ה מסייעו להשלים את תיקונו ומשרש ממנו גם את המידות והמחשבות הרעות, וזאת על ידי שאנו עוסקים בקדושה ברוב ככל הימים של עשרת ימי תשובה, ומה מתעלים עד מאוד, וה' מסייענו להשלים עבודתנו. נמצא שלהתמודד עם יצר הגופני צריך התגברות מתמדת לעשות טוב ולברוח מן הרע, ואילו לגבור על היצר הרע המלאכי אין זה בכוחנו אלא מתנה משמים לסלקו מעלינו, וזאת בזכות עבודתנו.

ובזה נבוא לביאור הפסוק בו החילוננו, כי תצא למלחמה על אויביך, הוא היצר הרע שנלחם באדם בשני כוחות, גופני ומלאכי, כנגד הגופני אמר ונתנו ה' אלוך בידך, שתצליח עליו, ומה שרצה למשוך אותך למעשים טובים, אדרבה אתה מנצל את כל הכוחות למעשים טובים, וזה בחינת נתינתו בידנו ממש, לקחת את כוחותיו ולהשתמש בהם לעבודת ה'. וכנגד היצר המלאכי אמר, ושבת שבי, שכן כל מידה רעה או מחשבה רעה היא שבי ביד היצר הרע ואין לנו איך להוציאה ממנו, אבל על ידי עזר אלוכי זוכים להוציאה מידו.

אחים יקרים, זכינו ללמוד מתורתו של הבא"ח פרק נפלא בהבנת יצריו של האדם, יהי רצון שה' יעזרנו על דבר כבוד שמו, לנצל את כל הכוחות בימי אלול ועשרת ימי תשובה, ולהנצל מן היצר הרע בכל אופניו, ובזכות זה ובא לציון גואל ולשבי פשע, ר"ת לגוף, שעל ידי התשובה נזכה לזכך את הגוף מידי יצרנו הרע, ואז ובא לציון גואל, במהרה בימינו אמן.

פרשתנו פותחת ביציאתו של האדם למלחמה, פי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלוך בידך ושבת שבי, ואמרו רבותינו שבמלחמת היצר הכתוב מדבר, ובהיות שהשבוע (י"ג אלול) יחול יום פטירתו של מורנו ורבנו רבנו יוסף חיים בעל הבן איש חי זצוק"ל, לכן ראינו לנכון לבאר פסוק זה על פי הקדמה אחת מדבריו הקדושים.

בספרו בן איש חיל (ח"ב דרוש א' לשבת שובה), מבאר רבנו שיש שני מיני יצר הרע, האחד הוא בחינת מלאך רע הבא להחטיא את האדם, ומזמן לפניו כל מיני עבירות. והשני הוא חומריות וגוף האדם בעצמו, הוא היצר המתאווה לכל מיני תענוגות והנאות ושיחה בטילה וכיוצא בזה. ובוזו יבואר שמצד אחד אמרו רבותינו כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, ויצרו של אדם מתחדש ומתגבר עליו בכל יום, וא"כ ככל שהאדם מזדקן יצרו צריך להיות גדול יותר, וזה בכל אדם וכ"ש אם הוא צדיק שכאמור יצרו גדול יותר, ואולם עינינו הרואות שיצרו של האדם נחלש עם זקנותו, ולפי האמור יתבאר היטב, שבאמת היצר הגופני הוא זה שנחלש, אבל היצר הרע שהוא מלאך רע הוא מתעצם והוא זה המתחדש ומתגבר בכל יום.

והנה בימי חודש אלול על ידי שהאדם מתאמן בתורה ובמצוות ומעשים טובים, השכמת הבוקר לסליחות ולתפילה, אמירת תהלים וזוהר, בכך הוא הורג את היצר הרע הגופני. ובעשרת ימי תשובה על ידי שכל כולו נמצא בקדושה, שכל עסקיו בתורה ותפילה (כמבואר בשערי תשובה שער ב' אות י"ד), ואפילו מי שהולך לעסקיו, מ"מ רוב בימים הללו הם קודש, שכן ב' ימים ראש השנה, ג' תשרי צום גדליה, שבת שובה, ערב כפור ויום הכפורים עצמו, ורובו ככולו, ולכן הקב"ה מבטל ממנו את המלאך הרע הרוצה להחטיא את האדם, ונמצא שעל ידי הארבעים ימים הללו של אלול ועשרת ימי תשובה מתבטל יצר הרע מן האדם. אלו הם דבריו הקדושים בקיצור. [הנצמא לדבריו המתוקים של הבא"ח יראה שם באריכות גדולה ביאורים נפלאים].

ואמנם צריך להבין את דבריו, והלא שני היצרים צריכים זה לזה ובהחסר האחד גם השני יחסר, וביאור הדבר שהיצר הרע שהוא המלאך הרע הבא להחטיא את האדם, אינו יכול להחטיאו אלא על ידי היצר הגופני הקיים באדם, והיינו שהמלאך מזמן לו עבירות, והיצר הגופני שמח ורודף אחריהם לקיימם, ואם לא היה יצר גופני אע"פ שהמלאך הרע היה מראה לו את כל העבירות שבעולם, הגוף לא היה עושה אותם כי אין לו מה שמושך אותו אליהם. וכן להיפך כאשר היצר הגופני מתאווה לעבירות, אלו לא המלאך הרע שהיה מזמן עבירות הוא לא היה יכול לקיימם, וא"כ שני היצרים נצרכים זה לזה, ובהחלש כוחו של אחד מהם שניהם נחלשים, וא"כ היאך אומר לנו הבא"ח שהיצר המלאכי מתחזק בכל יום ואפילו בזקנה, והלא מה יעזור לו אם לא יהיה כוחות בגוף ללכת אחר העבירות.

ונראה לבאר בס"ד, שלכל אחד משני היצרים יש תפקיד שונה, היצר המלאכי אמנם יכול לזמן לו כל מיני עבירות, אבל עיקר תפקידו להחטיא את האדם במידות ומחשבות רעות, [וזה נמצא

מחסות **לוח ניסן** מסכים וימורים לבתי כנסת וישיבות 077-2233565

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמניאן בת רחל, ואהרון רונן בן לידיה, ולרפואה שלימה לאורטל בת חנה

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות שמיטה (שמיטת כספים ופרוזבול)

דין ופלוני דין כו', או חותמין בלשון עדים, והיינו שהם עדים בדבר שאמר לפנייהן כן כשהיו יחד. (סמ"ע ס"ק ל"ח). ומשמע שלכתחילה צריך לומר את נוסח הפרוזבול בפני הדיינים, אולם בספר חזו"ע (בדיני פרוזבול הערה ה) האריך מאוד להוכיח מהראשונים ואחרונים שאינו מעכב, ויכולים לעשות את הפרוזבול בפני שני עדים בלבד, ושכך היה המנהג בירושלים עד הדורות האחרונים, ומ"מ המחמיר על עצמו לכתחילה לכתוב הפרוזבול בפני בית דין, תבוא עליו ברכה. ומנהג האשכנזים כיום לעשות בפני בית דין. [ונראה לתלות מנהגם במה שיבואר בסמוך, שהרמ"א אינו מצריך בית דין חשוב, ולכן קל להם לקיים דין זה, אולם למנהג הספרדים ההולכים ע"פ השו"ע שצריך בית דין חשוב, לא יתכן שכל העם יבוא לפני בית דין חשוב, ולכן מקילים למסור בפני עדים]. ועוד כתב (שם עמ"ס) שמאחר שעשה פרוזבול יכול הוא בעצמו לגבות חובותיו, ואינו צריך שבית דין יגבו חובותיו.

יב. נחלקו רבותינו הראשונים האם הפרוזבול מועיל רק כיום ששמיטת כספים היא מדרבנן, או שהיה מועיל גם בזמן התורה, לדעת רש"י (גטין ל"ו: ד"ה רבא אמר) הפרוזבול מועיל גם לשמיטה מן התורה, שדין הפרוזבול הוא מדין הפקר בית דין, שמפקירים את ממון הלווה. ולדעת התוספות (שם ל"ו: ד"ה מי איכא) אין הפרוזבול מועיל אלא כאשר השמיטה היא מדרבנן בלבד, וכן דעת הרמב"ם (פ"ט הט"ו), וביאר הב"י (אות כ) שכאשר השמיטה מדרבנן, דהיינו מן התורה הממון של המלוה ורק מדרבנן החוב נשטט ושייך ללווה, ולכן יכולים בית דין לתקן פרוזבול להפקיר ממנו של הלווה, אבל כאשר השמיטה מן התורה, הממון של הלווה מדין תורה, ואין רבנן יכולים להוציא מידו. וכבר הזכרנו (הלכה ז) שלהלכה נפסק בשו"ע (סעי' א') ששמיטת כספים בזמן הזה מדרבנן, וא"כ הפרוזבול כיום מועיל לכל הדעות.

יג. יש אומרים שאין הפרוזבול נמסר אלא לבית דין חשוב שבדור שיש בכוחם להוציא מן המוחזק (רמב"ם פ"ט הי"ז), וכל שלושה שבקאים בדין והענין הפרוזבול ויודעים מצות שמיטה, והמחוס רבים עליהם באותה העיר שהם דרים בה, הרי הם בית דין חשוב (ספר התרומות שער מ"ה ס' ט"ז). ויש חולקים ואומרים שנכתב בכל בית דין (הרא"ש פ"ד ס' י"ג, ובשו"ת הרשב"א ח"ג ס' ל"ג). והשו"ע (סעי' י"ח) פסק כדברי הרמב"ם ובעל התרומות, דוקא בבית דין חשוב, [ואע"פ שכתב הרא"ש שגם הרי"ף סובר שנכתב בכל בית דין, וא"כ היה לו לשו"ע לפסוק כהרי"ף והרא"ש שני עמודי ההוראה, מ"מ סובר הב"י שאין ראיות של הרא"ש מדברי הרי"ף מברעת, ולכן פסק כהרמב"ם כדרכו בדיני ממונות], ואולם הרמ"א (שם) פסק כהרא"ש והרשב"א שנכתב בכל בית דין, ושכן יש להקל בזמן הזה, והיינו בזמן הזה שהשמיטה היא רק מדרבנן. ולכתחילה הספרדים צריכים למסור הפרוזבול לבית דין חשוב, ומ"מ אם מסרו לבית דין רגיל, כיון שרבו הפוסקים המתירים זאת, וכיום שמיטה מדרבנן בלבד, יכולים להוציא בפרוזבול זה מן הלווה. (חזו"ע דיני פרוזבול סוף הערה ד').

ח. המוסר שטרותיו לבית דין אינו משטט (שביעית י"ב), והיינו שלוקח כל שטרי חובותיו ומוסרם לבית דין שהם יגבו עבורו את החובות (רמב"ם פ"ט הט"ו, שו"ע ס' ס"ז סעי' י"א), והטעם מבואר ברמב"ם (שם) משום שנאמר "ואשר יהיה לך את אחיך" וזה בית דין תובעין אותו. וכעין זה ביאר הסמ"ע (ס"ק כ"ג) שמכיון שנאמר בתורה לא יגוש, והיינו בעל החוב בעצמו, והוא באמת אינו נוגש אלא בית דין נוגש, והוא אינו מצווה שלא ליגוש. [וברש"י (גטין ל"ו: ד"ה דתפסי) מבואר שבית הדין מפקירים את ממנו של הלווה, וגם הוא מסיים שם שבצורה אין המלוה עובר על לא יגוש]. ואפילו אם מסר שטרותיו במתכוין בכדי שלא לשטט את חובותיו, כך הדין שאינו משטט. [כמבואר בחזו"ע (דיני שמיטת כספים סוף הערה ט"ו)], מלשון הרמב"ם ועוד ראשונים, שלא כדעת התפארת יעקב (גטין ל"ו:)].

ט. שנינו במסכת שביעית (י"ג): הפרוזבול אינו משטט, וזה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן, כאשר ראה שנמנעים העם מלהלוות זה את זה ועוברים על מה שכתוב בתורה (דברים ט"ו ט') הַשְׁמֵר לָךְ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבַבְךָ בְּלַעַל לֵאמֹר קָרַבָה שְׁנַת הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְנָרְעָה עֵינֶיךָ בְּאֶחָיִךְ הַקָּרְבָּיִן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עֲלֶיךָ אֵל ה' וְהָיָה כִּךָ חֲטָא, ולכן עמד הלל ותיקן פרוזבול. ומבואר בגמרא (שם ל"ו: ל"ז) שהשם המקורי והמלא של התקנה הוא פרוזבולבוטי, וכך פירושו: פרוז זו תקנה, בולי אלו עשירים ובוטי אלו עניים, שכן זו תקנה לעשירים ולעניים, לעשירים שלא יפסידו את חובם, וגם לעניים, שכן אם העשירים יצטרכו לוותר על חובם אח"כ לא ימצאו העניים מי שילווה להם, ונמצאת נועל דלת בפניהם.

י. לדעת רש"י (מכות ג: ד"ה מוסר) המוסר שטרותיו היינו פרוזבול שתיקנו חכמים, ומשמע שצריך למסור השטרות ממש לבית הדין. אולם התוס' (שם ד"ה והמוסר) הקשו עליו שמכיון שהמשנה במסכת שביעית חילקה אותם לשנים, ובמשנה ב' שנתה המוסר שטרותיו, ובמשנה ג' שנתה פרוזבול, משמע שהם שני דברים שונים. והיינו שהמוסר שטרותיו לבית דין, הוא מוסר אותם בפועל, ואילו הפרוזבול אינו מוסר בפועל את השטרות, אלא רק אומר שמוסר את השטרות לבית דין (סמ"ע ס"ק כ"ב), [ואף על פי שכתוב בפרוזבול מוסרני לכם וכי', כך היה אומר אבל לא היה מוסר בפועל]. ועכ"פ גם לדעת התוספות המוסר שטרותיו הוא היסוד להיתר של הילל בפרוזבול (כמבואר בסמ"ע שם), והיינו שע"פ אמירתו בית דין הם אחראים לגבית חובותיו ולא הוא, ולכן אין בזה לא יגוש. וכך פסקו הרוב הראשונים, וכן נפסק בשו"ע והרמ"א (סעי' י"ח).

יא. עוד שנינו בשביעית (י"ד): זהו גופו של פרוזבול, מוסר אני לכם איש פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי, שאגבנו כל זמן שארצה. והדיינים חותמין למטה, או העדים. והיינו שהמלוה אומר כן לדיינים בע"פ והדיינים כותבין דברים אלו שבא הנ"ל לפנייהם ואמר לפנינו מוסרני לכם פלוני כו' וחותמין שלשתן למטה פלוני

halicot.olam.55@gmail.com או לכתובת - צפניה 47 ירושלים

לעילוי נשמת דודי היקר ר' שמעון אלתחד בן סוליקה ז"ל, נלב"ע ט"ז אלול תש"ס, ולע"נ מכילוף בן שבת בן ניזמה, תנצב"ה.